

Úředník nemá rozhodovat, kdo je „hloupý laik“. Ústavní soud tvrdě zkritizoval ministerstvo

- CZ24 News | 27. ledna 2023

ČESKO: Úřady nemají odmítat právo na informace s argumentem, že by je lidé mohli špatně pochopit. Výklad, který často zazníval mimo jiné v době „boje“ o data během covidové pandemie, rázně [zkritizoval](#) Ústavní soud. Konkrétně mířila v tomto případě na přístup ministerstva zdravotnictví a zejména ÚZIS, který se měl vyhýbat vyřízení žádosti s formalismem hraničícím „až se šikanou“. Soud odmítl stejně i argumenty poukazující na to, že žádosti přidělávají ústavu příliš práce navíc.

Ústavní soud tak otevřel prostor ke vstřícnějšímu výkladu části zákona o zdravotních službách, který říká, že běžní žadatelé mohou získat jen informace o struktuře dat, nikoliv tedy data samotná. Toto ustanovení do zákona prošlo teprve v roce 2019 a už v době covidové pandemie čelilo kritice. Návrh na zrušení sporného ustanovení podal Městský soud v Praze. Zabývá se totiž žalobou člověka, jenž požádal Ústav zdravotnických informací a statistiky (ÚZIS) o údaje k úmrtím lidí v Česku a jejich příčinám v letech 2014 až 2019. ÚZIS žádost o poskytnutí informací odmítl, jeho postup pak potvrdilo i ministerstvo zdravotnictví, a to v době, kdy úřad vedl Adam Vojtěch (za ANO).

Sporné ustanovení zákona o zdravotních službách podle městského soudu omezuje právo na svobodný přístup k informacím a je v rozporu s ústavním pořádkem. Pokud by nebylo možné z Národního zdravotnického informačního systému získat komplexní informace, byl by tím popřen samotný smysl vedení tohoto systému, mínil městský soud. Podle Ústavního soudu je však nutné vždy zohlednit různé kolidující zájmy a hodnoty, přičemž obecně platí, že informace by se poskytovat měly, pokud neexistují vážné důvody pro odepření žádosti, což se zároveň musí vždy srozumitelně zdůvodnit.

Podle experta na zdravotnické právo Ondřeje Dostála využívalo ministerstvo ustanovení jako „štit“ proti žádostem o informace. „Dalo to jednoznačnou zpětnou vazbu, nutno říct značně negativní, k praxi ministerstva zdravotnictví a ÚZIS, jejichž politická hlava se obměnila, ale úředníci zůstali stejní,“ řekl deníku Echo24 Ondřej Dostál, který patří k dlouhodobým kritikům vládního přístupu k pandemii. Zatímco se ještě v druhém pandemickém roce někteří odborníci nemohli dostat k podrobným datům například o jednotlivých případech zdravotního stavu očkovaných, neočkovaných či lidí po prodělání covidu, ministerstvo podle něj selektivně poskytovalo pro vědecké účely data „spřáteleným entitám“.

Ústavní soud tak mimo jiné uvedl, že orgány veřejné moci „nepožívají ochrany“ před nárůstem agendy a odmítli upírání informací žadatelům na základě toho, že se úřad či jiný povinný subjekt sám domnívá, že problematice nerozumí a mohl by je tak „dezinterpretovat“ či vzbudit obavy laických občanů. „Takový paternalistický přístup ze strany povinných subjektů je znakem zjevného nepochopení jejich postavení a úlohy, které nadto výkon jim svěřené působnosti zjevně nechápou jako službu veřejnosti, a informace nepovažují za veřejný statek vytvořený z veřejných prostředků,“ stojí v [nálezu soudu](#). V reakci na vyjádření vlády k praxi, kdy má docházet k odmítání žádostí ze strany ÚZIS jen na základě formálního nedostatku s tím, že ho lze napravit upravenou žádostí, pak soud mluví například i o postupu hraničícím „až s šikanózním přístupem“ k žadatelům a „kafkovsky absurdní úrovni“ formalismu.

„Tato praxe, kdy v podstatě ministerstvo zdravotnictví rozlišovalo mezi osobami, které samo uznalo za odborníky, a osobami, které prohlásilo za hloupé laiky, ačkoliv se toto členění rozhodně nedělalo na základě odbornosti, ale sympatií ministerstva, to Ústavní soud řekl, že je špatně a v podstatě řekl, že to odmítat nemůže,“ dodal Ondřej Dostál. Všechna data podle něj nejsou dostupná dodnes, přístup se však zlepšil s podrobnými reporty vydávanými ÚZIS.

Podle Dostála však zdaleka nejde jen o otázku statistik kolem pandemie covidu-19. „Významně se to týká drahých lékových úhrad, záležitostí, jak nemocnice vykazují náklady, které jsou eminentně významné pro veřejnou debatu a nejsou úplně dostupné,“ uvedl Dostál. Zůstává ochrana osobních údajů konkrétních osob, ovšem podle Dostála se nyní otevírá cesta k řadě dat spíše statisticko-ekonomického charakteru, která mohou například vypovídat o kvalitě konkrétních nemocnic či dostupnosti péče.

Podle něj k takovým údajům mají mít lidé přístup. „Protože jsou to věci, které jednak zaplatili daňoví poplatníci, jednak jsou to věci, které dopadají na jejich základní práva, zejména na přístup k péči, a o to má právo se zajímat úplně každý,“ dodal s tím, že jde o natolik složitá data, že spíše nehrozí zahlcení žádostmi od široké veřejnosti, spíše to umožní datům doputovat do širší odborné komunity.

Z nálezu plyne, že ÚZIS už nemůže žádosti o informace paušálně odmítat. Pokud ÚZIS žadatelům informace odepře, musí svá rozhodnutí srozumitelně a přesvědčivě odůvodnit. Neposkytnutí informací lze teoreticky zdůvodnit například potenciálním zásahem do práva na ochranu osobnosti anebo ohrožením bezpečnosti státu. „Plně respektujeme závěry soudu a výklad, který soud ve věci použití uvedeného ustanovení zákona provedl, budeme používat v naší praxi. Ministerstvo zdravotnictví i Ústav zdravotnických informací a statistiky, (...) , podporují poskytování informací z Národního zdravotnického informačního systému pro vědecko-výzkumné i další legitimní účely,“ uvedl mluvčí ministerstva Ondřej Jakob. Soud ale podle něj reálně řešil jen proces vyřizování žádostí o informace.

Národní zdravotnický informační systém zahrnuje osobní a další údaje ze základních registrů orgánů veřejné správy, ministerstev, od poskytovatelů zdravotních služeb, případně dalších subjektů. Systém spravuje ÚZIS. Pravidelně zveřejňuje obsáhlé statistické výstupy, nikoliv však všechna data, která má k dispozici.

[ZDROJ](#)